

VROMRaad

Jaarverslag 2003

VROMRaad

Jaarverslag 2003

Voorwoord

In het jaar 2003 maakte de VROM-raad opnieuw een wijziging mee van de politiek-bestuurlijke context waarbinnen de raad opereert. In het midden van het afgelopen jaar maakten we kennis met de nieuwe minister van VROM, mevrouw S.M. Dekker, die minister H.G.J. Kamp opvolgde. De kennismaking met staatssecretaris Van Geel mochten we vernieuwen.

Een andere belangrijke verandering was het plotselinge vertrek van de heer P.G.A. Noordanus die, na vier jaar lid te zijn geweest van de raad en vervolgens drie jaar de functie van voorzitter te hebben bekleed, een functie aanvaardde die niet kon worden gecombineerd met het voorzitterschap van de raad. Peter Noordanus heeft een belangrijk stempel gedrukt op adviezen van de raad. Mede dankzij zijn inbreng heeft de raad met diverse adviezen goed kunnen inspelen op de bestuurlijke actualiteit. Met zijn wetenschappelijke nieuwsgierigheid, concrete praktijkervaring, grote gedrevenheid en enthousiasme heeft hij de raad doorlopend weten te inspireren tot strategische en tegelijkertijd praktisch bruikbare adviezen. De adviezen over ICES, het vermogen van de woningcorporaties of (nog te verschijnen) ontwikkelingsplanologie dragen onmiskenbaar zijn stempel.

De beide plaatsvervangend voorzitters hebben per 1 januari 2004 zijn functie tijdelijk waargenomen in afwachting van de benoeming van een nieuwe voorzitter door het kabinet op voordracht van de Minister.

Het jaar 2003 is de raad gestart met een werkprogramma voor twee jaar. Aangezien 2004 het laatste jaar is van de tweede raadsperiode wilde de raad een programma dat in zijn geheel is af te ronden. De periode van twee jaar biedt meer speelruimte om alle voorgenomen adviezen ook daadwerkelijk af te ronden.

Het jaar begon met de nazorg van een aantal adviezen die eind 2002 waren verschenen. Vooral het congres dat de raad heeft georganiseerd met het Copernicus Instituut over het thema Milieu en Economie, was succesvol.

In de loop van het verslagjaar zijn slechts twee adviezen tot publicatie gekomen. Eén daarvan, *'Verantwoorde risico's, veilige ruimte'* over externe veiligheid in relatie met ruimtelijke ontwikkeling, was bijzonder omdat we dit samen met de Raad voor Verkeer en Waterstaat hebben uitgebracht. Aangezien de beide departementen nogal sterk verschillende zienswijzen op dit thema hebben, mocht het tot tevredenheid stemmen dat de beide raden wel tot een gelijklopende visie konden komen.

Het andere advies, *'Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave'*, was eveneens bijzonder omdat het een advies was, dat een directe relatie had met een actueel maatschappelijk debat: het debat over de benutting van de vermogens van de woningcorporaties.

Veel adviezen zijn begin 2003 gestart, de meeste daarvan hadden het karakter van een passieproject. Onder een passieproject verstaat de raad een project waar één of meer van de raadsleden zich persoonlijk buitengewoon bij betrokken voelen. De passieprojecten gaan over fundamentele vraagstukken voor de middellange termijn, zoals de toekomst van het landelijk gebied, de energievoorziening en het eigenwoningbezit. Dit zijn, zoals te verwachten viel, geen gemakkelijke adviestrajecten gebleken. Veel adviezen waren in 2003 dan ook nog (net) niet afgerond. Het gemiddelde aantal van zes adviezen dat de raad

de afgelopen jaren uitbracht, is dit jaar dan ook niet gehaald. We hopen dat in 2004 goed te maken. Het jaar 2004 moet een oogstjaar worden met een groot aantal adviezen maar ook met enkele bijzondere producten, zoals een serie debatten in het land over Buiten Bouwen, met een tentoonstelling die daarop volgt en een essaybundel. Tijdens de voorbereidende werkzaamheden rond Buiten Bouwen eind 2003 bleek al dat er veel belangstelling is voor dit onderwerp.

In de loop van 2004 zal er ook nagedacht moeten worden over een nieuwe raadsperiode, de vernieuwing van de samenstelling van de raad en een werkprogramma voor 2005. Dit alles zal sterk worden beïnvloed door de uitkomsten van het actieprogramma tot modernisering van de overheid "Andere Overheid". In dat kader zal immers worden gezien of en zo ja welke veranderingen in het advies(raden)stelsel gewenst zijn. De VROM-raad heeft afgelopen jaren al ingezet op samenwerking en afstemming met andere adviesraden. Deze strategie zal in het licht van het actieprogramma "Andere Overheid" alleen maar aan belang winnen.

De waarnemend voorzitters,
ir. J.J. de Graeff
mw. prof.mr. J. de Jong

De algemeen secretaris,
drs. A.F. van de Klundert

Inhoudsopgave

Voorwoord door de waarnemend voorzitters en de algemeen secretaris	2
1 Taak en werkwijze van de VROM-raad	6
1.1 Taak van de raad	7
1.2 Werkwijze	7
1.3 Werkprogramma 2003	8
1.4 Werkprogramma in de praktijk	9
1.5 Het jaar 2003 in vogelvlucht	9
1.6 Financiën	10
2 Reactie op en doorwerking van enkele in 2002 uitgebrachte adviezen	12
2.1 Minder blauw op straat?	12
2.2 Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering	13
2.3 Milieu en Economie: Ontkoppeling door Innovatie	13
3 Uitgebrachte adviezen	14
3.1 Verantwoorde risico's, veilige ruimte	14
3.2 Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave	18
4 Adviezen in voorbereiding	22
4.1 Ontwikkelingsplanologie	23
4.2 Landbouw en het landelijk gebied	24
4.3 Stedelijke netwerken in internationaal perspectief	26
4.4 Eigenwoningbezit	28
4.5 Transitie naar een duurzame energiehuishouding	30
4.6 New Suburbanism, ofwel Buiten Bouwen, een tentoonstelling en een advies	31
4.7 Global Commons	32
4.8 Essay-bundel	33
5 Interne en externe contacten	34
5.1 Overleg met de bewindslieden	35
5.2 Samenwerking met het departement	35
5.3 Samenwerking met andere raden	35
5.4 Internationale activiteiten	36
Bijlage 1 Samenstelling raad en secretariaat	38
Bijlage 2 Publicaties van de raad (per 31 december 2003)	40

1

Taak en werkwijze van de VROM-raad

1.1 Taak van de raad

De VROM-raad adviseert regering en parlement over de hoofdlijnen van beleid aangaande de duurzame kwaliteit van de leefomgeving en over andere onderdelen van het rijksbeleid, die relevant zijn voor de hoofdlijnen van het beleid op het gebied van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer. Hoe bereik je een samenleving die duurzaam met haar hulpbronnen wil omgaan? Hoe wordt het VROM-beleid beïnvloed door internationale ontwikkelingen en veranderingen in de maatschappij? Sluiten economie en ecologie elkaar uit of kunnen ze samengaan? Hoe moet onze ruimtelijke hoofdstructuur zich ontwikkelen? Welke punten horen thuis op de agenda van het wonen? Welke nieuwe beleidsinstrumenten en concepten kunnen ingezet worden om het VROM-beleid vorm en vooral ook uitvoering te geven?

1.2 Werkwijze

De raad tracht een heldere analyse te maken van de aan hem voorgelegde vraagstukken en wil perspectieven schetsen, die een impuls geven aan maatschappelijke, beleidsmatige en politieke discussies. De raad streeft naar het uitbrengen van sectoroverstijgende, niet-verkokerde adviezen. De raad streeft er tevens naar de verbanden tussen de adviesonderwerpen goed in het oog te houden. Dat geldt uiteraard voor de adviezen binnen een beleidsveld, maar ook daartussen. Voorbeeld is de relatie tussen het advies *‘Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave’*, dat aansluit op de eerder uitgebrachte adviezen *‘Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering’*, *‘Stad en wijk: verschillen maken kwaliteit. (Visie op de Stad)’*, *‘Betrokken burger, betrokken overheid’* (over de nota Wonen), *‘Grootstedenbeleid, voortzetten en verbouwen’* (over het ISV-programma) en *‘Smaken verschillen: multicultureel bouwen en wonen’* (over de

differentiatie in het woningaanbod). Het advies *‘Verantwoorde risico’s, veilige ruimte’* legt verbanden tussen de beleidsvelden ruimtelijke ordening, milieubeheer en veiligheid en bouwt voort op de eerdere adviezen over het NMP4 en de Vijfde Nota.

De raad legt de nadruk op gedegen schriftelijke adviezen over strategische keuzen voor de middellange termijn, aan het begin van de beleidscyclus. Dit sluit overigens niet bij voorbaat het uitbrengen van korte en/of snelle reacties uit. Ook is de raad voorstander van minder conventionele vormen van communicatie. Indien daarvoor van de zijde van leden van één van de Kamers der Staten-Generaal belangstelling bestaat, is de VROM-raad ook gaarne bereid met hen van gedachten te wisselen. Rondetafelgesprekken en expertmeetings vormen belangrijke input voor de adviezen. Debatavonden en een expositie zullen binnenkort ook tot het repertoire van de raad behoren.

De raad streeft naar een flexibel en meerjarig programma, waarbij de wensen van de minister omtrent de aan te pakken onderwerpen en het tijdstip van advisering het uitgangspunt zijn. Daarnaast wordt getracht zo veel mogelijk aan te sluiten bij de bestuurlijke agenda: er is ook ruimte gelaten voor onderwerpen die niet zijn voorzien, noch door de bewindslieden, noch door de raad. Dat kunnen onderwerpen zijn van specifieke aard, bijvoorbeeld snelle adviezen van een beperkte omvang of een nadere uitwerking van een onderdeel uit een eerder uitgebracht advies. Met de uitvoering van zijn adviesprogramma operationaliseert de raad zijn ambitie, in een vroeg stadium bij te dragen aan de beleidsvorming, liever dan te adviseren over door het kabinet uitgebrachte beleidsnota's.

Bij de voorbereiding van de adviezen volgt de raad in het kort de volgende werkwijze. Op voorstel van de voorzitter wijst de raad uit zijn mid-

den een 'trekker' aan. Deze stelt in samenspraak met de voorzitter een korte terreinverkenning op en samen overleggen zij met de top van het ministerie van VROM over de vast te stellen adviesaanvraag. Voor de voorbereiding van het advies wordt een werkgroep uit de raad samengesteld, die een startnotitie opstelt. Hierover voert de raad een eerste debat. Startnotitie en debat vormen het uitgangspunt voor de werkzaamheden van de werkgroep, die leiden tot de vaststelling van het advies door de raad en de aanbieding aan de adviesvrager, de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en eventueel andere bewindspersonen, gevolgd door bredere verspreiding. De werkgroep wordt ondersteund door een projectgroep uit het secretariaat.

1.3 Werkprogramma 2003-2004

Op basis van gesprekken met sleutelpersonen op het ministerie en met de bestuursraad in het bijzonder, is een globaal, tweejarig werkprogramma ontwikkeld voor de tweede helft van de raadsperiode in de huidige samenstelling. Dit werkprogramma is op 23 december 2002 door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer vastgesteld.

Uiteindelijk telde het werkprogramma voor 2003 en 2004 acht adviesonderwerpen:

- > Veiligheid.
- > Ontwikkelingsplanologie: naar een betere koppeling tussen ruimtelijke planning en uitvoering.
- > Landbouw en het landelijk gebied.
- > Eigen woningbezit.
- > Duurzame energiehuishouding.
- > Stedelijke netwerken in internationaal perspectief.
- > Global commons.
- > Bereikbaarheid.

In het werkprogramma werden ook nog overige producten onderscheiden:

- > Landelijk wonen in beeld.
- > Een bundel van essays.
- > Overig (ICT-thematiek meenemen, actuele beleidsontwikkelingen).

1.4 Werkprogramma in de praktijk

Op 1 januari 2003 waren de volgende, in het werkprogramma 2003-2004 aangekondigde adviezen in voorbereiding: *'Veiligheid'*, *'Ontwikkelingsplanologie'*, *'Landbouw en het landelijk gebied'*, *'Eigen woningbezit'* en *'Stedelijke netwerken in internationaal perspectief'*. Op dat moment moest ook nog de nodige nazorg worden verricht voor een aantal nog juist in 2002 uitgebrachte adviezen. Bij elkaar genomen betekende dat een forse werklast.

In 2003 is de voorbereiding ter hand genomen van de adviezen *'Duurzame energiehuishouding'* en *'Global commons'* en van de producten *'Landelijk wonen in beeld'* en *'Essaybundel'*. In de categorie 'Overige' van het werkprogramma heeft de raad besloten een vervolgadvisie op te stellen over het vraagstuk van 'matching' van taken en middelen in de woningcorporatiesector. Dit naar aanleiding van de reacties op zijn voorstel voor een Investerings Maatschappij Stedelijke Vernieuwing in zijn advies *'Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering'*, alsmede de discussies in de Tweede Kamer en in de sector. Het betreft een ongevraagd advies.

Al met al is derhalve een groot deel van het tweejarige werkprogramma in uitvoering genomen. Helaas heeft de raad de meeste van deze advies- en producttrajecten in 2003 niet kunnen afronden. Derhalve zal 2004 het oogstjaar van de raad in zijn huidige samenstelling moeten worden.

1.5 Het jaar 2003 in vogelvlucht

In 2003 heeft de raad twee adviezen uitgebracht:

- > *Verantwoorde risico's, veilige ruimte.*
(Gezamenlijke uitgave met de Raad voor Verkeer en Waterstaat)
- > *Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave.*

De raad heeft in 2003, evenals in voorgaande

jaren, diverse studies laten verrichten.

Voor het advies *'Verantwoorde risico's, veilige ruimte'* heeft prof.dr. B.J.M. Ale van de Faculteit Techniek, Bestuur en Maatschappij van de Technische Universiteit Delft, de historische wortels van het externe-veiligheidsbeleid en twintig jaar beleidsontwikkeling externe veiligheid beschreven. De heer Ale maakte als externe deskundige deel uit van de gezamenlijke werkgroep externe veiligheid met de Raad voor Verkeer en Waterstaat.

Voor het advies *'Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave'* heeft dr. J.B.S. Conijn (RIGO Research en Advies) op verzoek van de raad een analyse gemaakt van initiatieven van matching van taken en middelen in de woningcorporatiesector. De analyse is als bijlage bij het advies gevoegd. In het kader van de voorbereiding van het advies *'Ontwikkelingsplanologie'* is een drietal essays geschreven over de volgende onderwerpen:

- > 25 jaar pogingen tot een meer uitvoeringsgerichte ruimtelijke ordening, door prof.dr. J. de Ridder;
- > lessen uit de ervaringen in de sector windenergie, door ir. A.W.M. van der Ham (Bureau Oicon);
- > voorstellen voor ingrepen om iets te doen aan de stroperigheid van procedures, een probleem dat wel wordt gezien als een belangrijke barrière voor een meer uitvoeringsgerichte ruimtelijke ordening; dit is geschreven door dr.ir. A.G. Bregman.

Een studie is, in samenwerking met de Raad voor Verkeer en Waterstaat, als zelfstandige achtergrondstudie uitgebracht:

- > *Risico's en Veiligheid. Een historische schets.*

In 2003 is de raad acht maal plenair bijeengekomen. In deze vergaderingen zijn de uitgebrachte en nog in voorbereiding zijnde adviezen in verschillende stadia van voorbereiding besproken. In dat verband hebben ook enkele presentaties

door niet-raadsleden plaatsgevonden, zoals vanuit het Nederlands Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (NIDO) en vanuit het ministerie van Economische Zaken. De vergaderingen zijn daarnaast in sommige gevallen ook bijgewoond door bijvoorbeeld uitvoerders van studies voor de raad of leden of medewerkers van een raad waarmee wordt samengewerkt voor een advies.

Op 24 januari 2003 heeft de raad een retraite gehouden.

Op 26 juni 2003 heeft de pas aangetreden minister, mevrouw S.M. Dekker, ter kennismaking de raadsvergadering bezocht. Zij kreeg een toelichting op de lopende projecten van de raad, gaf kort haar eigen programma weer en trad in discussie met de raad.

Voor de voorbereiding van de adviezen zijn werkgroepen uit de raad in 2003 in totaal ongeveer 50 maal bijeengekomen.

Voorts heeft de raad ook in 2003 bijzondere bijeenkomsten belegd. Zo is op vrijdag 13 juni 2003 tezamen met de Raad voor Verkeer en Waterstaat een debat belegd met doelgroepen van het advies *'Verantwoorde risico's, veilige ruimte'*. Verder zijn er ter voorbereiding van de regiodebatten voor *'Landelijk wonen in beeld'* vijf werkbezoeken afgelegd, gecombineerd met discussiebijeenkomsten. Ten behoeve van het project over eigenwoningbezit zijn drie themabijeenkomsten met externe deskundigen georganiseerd. Door de werkgroep Stedelijke netwerken in internationaal perspectief is een themabijeenkomst met externe deskundigen georganiseerd over Economie en Stedelijke Organisatie.

Op 1 juli 2003 heeft de raad een bezoek gebracht aan:

- > de Duivenvoordecorridor tussen Voorschoten en Leidschendam in verband met rood-voor-groen- en PPS-constructies;
- > het Nederlands Architectuur Instituut met zijn tentoonstelling over mobiliteit van oud-raadslid mw. Houben;
- > en het Groene Hart.

Op de website van de VROM-raad (www.vrom-raad.nl) staan alle adviezen die de raad heeft uitgebracht, ook staat er informatie over de raadsleden en de medewerkers van het secretariaat. Deze website, die vanaf eind 1998 operationeel is, wordt goed bezocht.

Op het eind van het verslagjaar heeft de voorzitter van de raad, mr. P.G.A. Noordanus per 1 januari 2004 ontslag gevraagd en gekregen in verband met zijn benoeming tot interim-bestuursvoorzitter van AM NV. Zijn taken worden sindsdien waargenomen door de beide andere leden van het presidium, de vice-voorzitters ir. J.J. de Graeff en mw. prof.mr. J. de Jong.

De heer dr. H.C. van der Wouden, waarnemer namens het Sociaal en Cultureel Planbureau, is op 1 februari 2003 opgevolgd door de heer dr. V. Veldheer.

1.6 Financiën

Financieel overzicht 2003

De VROM-raad heeft een eigen begrotingsartikel: 01.13, onderverdeeld in drie onderdelen: ambtelijk personeel (01.01), overige personele uitgaven (01.02) en algemene materiële uitgaven (01.06).

Toelichting

Algemeen

Een definitief financieel overzicht is nog niet voorhanden. In dit overzicht is uitgegaan van de opgenomen standen in de financiële informatie Centrale Sector op peildatum 31 december 2003. In het financieel overzicht 2003 van de VROM-raad zijn opgenomen de begrote verplichtingen en uitgaven voor 2003, alsmede de gerealiseerde verplichtingen en uitgaven in 2003. Er is gebruik gemaakt van de budgettaire flexibiliteit van de budgetten onderling.

Posten personeel

De vastgestelde formatie van het secretariaat van de VROM-raad is in 2003 verminderd met 1 fte en vastgesteld op 19 fte's. Deze vermindering is

het gevolg van de taakstelling die de VROM-raad opgelegd heeft gekregen naar aanleiding van de bezuinigingen op personeel van het ministerie van VROM. Het financieel overzicht geeft aan dat de gerealiseerde verplichtingen en uitgaven voor de post ambtelijk personeel hoger zijn dan begroot. Redenen zijn de volledige vervulling van de vacatures en bovenformatief (betaald) personeel.

De inhuur van externen, nodig voor de extra ondersteuning binnen het secretariaat, heeft ervoor gezorgd dat de gerealiseerde verplichtingen en uitgaven voor de post overige personele uitgaven hoger zijn dan begroot.

Posten materieel

De realisatie van de uitgaven ligt iets lager dan de oorspronkelijke raming. Oorzaak is onder andere dat enkele in het verslagjaar geplande betalingen niet konden worden gerealiseerd, maar doorschuiven naar 2004.

Voor de gerealiseerde verplichtingen is nog van belang dat een geplande opdracht niet binnen de gestelde termijn verstrekt kon worden in verband met gewijzigde VROM-procedures.

Financieel overzicht 2003

Artikel 01.13
(bedragen x € 1000)

	Verplichtingen		Uitgaven	
	Begroting 2003 ¹	Realisatie 2003	Begroting 2003	Realisatie 2003
01.01 ambtelijk personeel	1.099	1.141	1.099	1.141
01.02 overige personele uitgaven	314	371	314	371
01.06 algemene materiële uitgaven	777	698	777	657
Totaal	2.190	2.210	2.190	2.169

¹ Inclusief loonbijstelling ambtelijk budget en detacheringen

Reactie op en doorwerking van enkele in 2002 uitgebrachte adviezen

2

2.1 Minder blauw op straat?

Op 27 september 2002 bood de VROM-raad het advies *'Minder blauw op straat'* aan het kabinet aan. Namens het kabinet Balkenende-I reageerde minister H.G.J. Kamp (VROM). Het kabinet ziet het advies als een waardevolle ondersteuning van de vele activiteiten die door de verschillende overheden zullen moeten worden ondernomen om de wateropgaven voldoende gewicht te geven in de afweging van alle ruimtelijke belangen.

Het kabinet acht, evenals de raad, planologisch reserveren een belangrijk middel om te zorgen dat de waterbelangen in een vroeg stadium meetellen in de planvorming. Het wijst echter ook op de mogelijkheden van het combineren van functies. Het onderschrijft de noodzaak van het regelmatig actualiseren van de ruimtebehoefte voor het watersysteem en wijst daarbij op de deelstroomgebiedsvisies. De inmiddels bekende resultaten wijzen voor het regionale waterbeleid op een omvangrijke en langdurige operatie met grote

financiële gevolgen. Het rijk financiert echter in beginsel alleen maatregelen in het hoofdsysteem, het waterschap de investeringen in het regionale systeem.

Aan de aanbeveling van de raad om normen te stellen met betrekking tot inundatie, wordt voldaan door vooralsnog een werk criterium te hanteren. In 2005 wordt beslist over de definitieve normstelling en de eventuele bestuurlijk-juridische verankering.

Het kabinet onderschrijft de aanbeveling om de provincies een sterke regierol toe te kennen in de uitvoering van het regionale waterbeleid.

2.2 Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering

Op 29 april 2003 ontving de raad een uitvoerige reactie van minister Kamp op het advies 'Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering'. Hierin stelt de Minister dat hij zich in grote lijnen kan vinden in de denkrichtingen van het advies. Hij onderschrijft het belang van het onderscheid tussen haasten en onthaasten en de noodzaak om een gedifferentieerd palet van ingrepen in te zetten. Dit geldt ook voor de aanpak van circa vijftig prioritaire wijken. De bepleite herijking van het herstructurerings-concept zal betrokken worden bij de ontwikkeling van ISV2. De minister beziet nog verschillende opties op het terrein van matching van taken en middelen. In dit kader wil hij de denkrichting over een nieuwe, landelijke investeringsmaatschappij stedelijke vernieuwing meenemen.

De raad heeft het voorstel voor een dergelijke maatschappij uitgewerkt in het advies van de raad 'Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave', aangeboden in 2003.

Het advies is uitgedragen in het praktijkboek IPSV ('Uitdaging in uitvoering'), in het vakblad Agora en het handboek Stedelijk Management.

Op diverse studiebijeenkomsten zijn inleidingen gehouden (ministerie van VROM, NIROV, OTB, KEI, Akro, TU Eindhoven, TU Delft). Ook is inbreng geleverd op bijeenkomsten van woningcorporaties en gemeenten (Woondrecht, Kristal, gemeente Amsterdam).

2.3 Milieu en Economie: Ontkoppeling door Innovatie

Aan de nazorg van dit advies van december 2002 is in het verslagjaar veel gedaan. De belangrijkste activiteit was de organisatie, tezamen met het Copernicus Instituut van de Universiteit van Utrecht, van het symposium 'Innoveren richting duurzaamheid' op 12 juni 2003. De belangrijkste uitkomst van dit symposium was het pleidooi om het innovatieplatform dat in het regeerakkoord van het kabinet Balkenende 2 was aangekondigd, te verbreden en op een duurzame economische groei te richten. De voorzitters Noordanus van de VROM-raad, Wijffels van de Sociaal-Economische Raad (SER) en Nijpels van het Nederlands Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (NIDO) hebben een brief met zo'n pleidooi aan de Minister-President gezonden. Deze antwoordde dat de wijze waarop het Innovatieplatform het beste gestalte zou krijgen, nog onderwerp van beraad was in het kabinet en dat hij de brief onder de aandacht had gebracht van de gezamenlijke inhoudelijke 'trekkers', de ministers van Economische Zaken en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Op 23 oktober 2003 verscheen het kabinetsstandpunt inzake het advies. Staatssecretaris Van Geel ziet daarin het advies als een forse steun in de rug voor de uitvoering van het vierde Nationaal Milieubeleidsplan en de vormgeving van transitie. Het kabinet onderschrijft op hoofdlijnen het advies: verhoog de eco-efficiency van de productie door het internaliseren van milieukosten te koppelen aan verbeteren van het innovatieklimaat.

Uitgebrachte adviezen

3

3.1 Verantwoorde risico's, veilige ruimte

Aanleiding

Het advies is een gezamenlijke uitgave van de Raad voor Verkeer en Waterstaat (RVW) en de VROM-raad. Beide raden hebben het onderwerp op eigen initiatief in hun werkprogramma's opgenomen naar aanleiding van de constatering dat grote ruimtelijke projecten, zoals de sleutelprojecten, steeds vaker vertraagd worden door externe-veiligheidsproblemen. Daartegenover staat dat in andere gevallen oprukkende bebouwing ertoe leidt dat de externe veiligheid rond risicobronnen afneemt. De toenmalige ministers van Verkeer en Waterstaat en VROM hebben de opnemings op de werkprogramma's goedgekeurd, maar zijn niet tot een schriftelijke adviesaanvraag overgegaan. Het advies is een coproductie van beide raden omdat hun werkvelden op dit onderwerp sterk verweven zijn.

Inhoud advies

Het advies is op 4 juni 2003 aan de bewindspersonen van Verkeer en Waterstaat en VROM aangeboden.

Probleemanalyse

De reeds bestaande spanning tussen ruimtelijke ontwikkeling en externe veiligheid wordt groter. Rijk en gemeenten schrijven intensief ruimtegebruik voor, onder andere bij stedelijke knooppunten.

Het Nationaal Milieubeleidsplan 4 daarentegen stelt strengere eisen aan externe veiligheid, dus eist soms meer ruimte tussen risicobronnen en kwetsbare bestemmingen, zoals wonen. Dat botst en maakt vaak keuzes nodig tussen risicobron en ruimtelijke ontwikkeling. De betrokken partijen maken die keuzes echter vaak niet of stellen ze uit. Oorzaken daarvan zijn onvoldoende verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden, problematische normhantering en normstelling, discrepantie tussen beleidsdoelen en mogelijkheden om deze doelen te verwezenlijken en ten slotte verschillende percepties van en opvattingen over risico's in de maatschappij.

Perspectief van de raden

We moeten accepteren dat we in een risicosamenleving leven: het is niet mogelijk om risico's tot nul te reduceren. We moeten echter wel werken aan een continue verbetering van de externe-veiligheidssituatie tot een redelijk en verantwoord niveau. Dat moet aantoonbaar zijn door transparante besluitvorming en goede risicocommunicatie. Om de genoemde patstelling te doorbreken moeten verantwoordelijkheden en bevoegdheden veel duidelijker worden toegedeeld aan de diverse partijen. Ga daarbij uit van drie domeinen: 'bronnen in ketens', 'transport in netwerken' en 'veiligheid op locatie'.

Degenen die gevaarlijke stoffen produceren, transporteren en gebruiken moeten er allereerst voor zorgen dat de risicobronnen zo veilig mogelijk zijn. Beheerders van het wegen- of spoorwagennet waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd, moeten ervoor zorgen - en daarvoor ook de bevoegdheden en de instrumenten krijgen - dat vervoer zo veilig mogelijk kan plaatsvinden. Dat kan bijvoorbeeld met behulp van routeringen, venstertijden en maximum snelheden. Deze partijen moeten in een doelgroepenbenadering permanent werken aan reductie van risico's, waardoor ruimte ontstaat voor stagnerende plannen. Het rijk stelt daarvoor houdbare en handhaafbare

***“Na een ramp kijkt iedereen naar de overheid:
“Hoe heeft dit kunnen gebeuren?” Maar het is niet
de overheid die met ammoniak of LPG is gaan
rijden. We moeten dus terug naar de bron van
onveiligheid!”***

Wim Hafkamp (werkgroepvoorzitter)

doelen, legt taken op en maakt afspraken met de partijen.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het waarborgen van een acceptabel veiligheidsniveau voor burgers ten gevolge van het totaal aan risicovolle activiteiten waaraan zij blootgesteld zijn. In het huidige beleid is alleen oog voor de per activiteit veroorzaakte risico's. De lagere overheden krijgen in het voorstel van de raden tot op zekere hoogte de ruimte om zelf de toelaatbare risico's in hun gebied te bepalen, met dien verstande dat er een landelijk vastgestelde ondergrens gaat gelden, het basisveiligheidsniveau. De geadviseerde aanpak zal ertoe leiden dat op de meeste plaatsen een veel beter veiligheidsniveau ontstaat dan deze absolute ondergrens.

Bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken, beheerders van het wegen- of spoorwegennet en gemeenten hebben elk hun eigen belangen. In de praktijk zullen deze lang niet altijd parallel lopen. Om te voorkomen dat ze elkaar tegenwerken en risico's afwentelen is een regie nodig. Deze nieuwe

instantie neemt geen bevoegdheden over van bestaande instanties, maar brengt gezaghebbende openbare adviezen uit aan de betrokken partijen en het rijk.

Reactie en doorwerking

Pas in de loop van 2004 zal de schriftelijke kabinetsreactie op het advies verschijnen. Wel is reeds bij diverse gelegenheden door bewindspersonen en van ambtelijke zijde aangegeven dat het advies in hoofdlijnen wordt onderschreven. Van regelrechte doorwerking is reeds sprake in het kader van de externe veiligheid rond Schiphol, een onderwerp dat in het advies niet als zodanig is behandeld, maar waarvan in het advies wel is gesteld dat de visie en de aanbevelingen in het advies ook in het kader van de luchthavens bruikbaar zijn. In zijn brief over de Planologische kernbeslissing Schiphol en omgeving van 4 november 2003 aan de voorzitter van de Tweede Kamer

“Het advies is waardevol, omdat we de opzet van het beleid over de volle breedte en heel fundamenteel tegen het licht gehouden hebben, vastgesteld hebben dat het bestaande beleid veel wishful thinking bevat en vervolgens een verdienstelijke poging gedaan hebben een beter uitvoerbaar maar niet minder ambitieus beleid te ontwerpen. Een nieuwe beleidsaanpak die zich met name kenmerkt door een transparantere manier van toedelen van verantwoordelijkheden en meer nadruk op het voorkomen van risico's.”

Teo Wams

heeft staatssecretaris Van Geel aangegeven dat een standstill voor het groepsrisico rond Schiphol niet uitvoerbaar is. Er zal nu een alternatieve aanpak voor het groepsrisico plaatsvinden mede gebaseerd op de aanbevelingen in het advies tot gebiedsgerichte toespitsing en een basisveiligheidsniveau. Ook het rapport ‘Nuchter omgaan met risico’s’ van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, gevraagd door staatssecretaris Van Geel, past qua hoofdlijn in het advies van de raden.

Publiciteit

Aan de nazorg van het advies is veel aandacht besteed. Het advies is toegelicht bij de Vaste Kamercommissie voor VROM van de Tweede Kamer. Op vrijdag 13 juni 2003 is een debat met doelgroepen van het advies gehouden. Op basis van de persconferentie en het persbericht is in vele landelijke en regionale dagbladen, week- en

vakbladen aandacht aan het advies besteed. Externe veiligheid bleef ook na de publicatie van het advies in de publiciteit en het advies kreeg in dat verband geregeld aandacht. Bij verscheidene doelgroepen is het advies afzonderlijk gepresenteerd en is de discussie aangegaan. Verder zijn enkele artikelen gepubliceerd, waaronder in de Staatscourant. Ook is het advies uitgedragen op congressen en symposia.

Samenstelling werkgroep

De werkgroep uit de beide raden voor dit advies bestond uit prof.dr. W.A. Hafkamp (voorzitter, lid van beide raden), mw. A. van Vliet-Kuiper en J. van Dijk (leden RVW), mr. P.G.A. Noordanus, drs. T.J. Wams, prof.dr. W.C. Turkenburg (vice-voorzitter) en prof.dr. B.J.M. Ale (externe deskundige, o.a. Technische Universiteit Delft). De werkgroep werd vanuit de beide secretariaten bijgestaan door een projectteam bestaande uit (deels niet gedurende het hele adviestraject) ir. C.D.J. Cieraad, drs. J.P.F. Kimmel, mw. drs. M. Breukels, drs. B. Swanenvleugel, mw. J.D. Parag en mw. drs. D.M. van Beurden, allen van of namens de RVW, en ir. J.J.H. Egberts, ir. A.J.F. de Vries en mw. C.I.A. de Vries.

“Het gevaar dreigt dat de politiek selectief gaat shoppen: de maatregelen aan de bron uitstelt en een jarenlange discussie over de normstelling aanzwengelt, terwijl het omgekeerde zou moeten gebeuren.”

Wim Hafkamp (werkgroepvoorzitter)

3.2 Omgaan met overmaat **De vermogens van de woningcorporaties** **als sturingsopgave**

**“Bij matching moet het om méér gaan dan het ver-
ruimen van de leencapaciteit van arme corporaties.**

**Er is namelijk ook een vermogensprobleem. Met alleen
Wehkamp-modellen zijn we er niet.”**

Peter Noordanus (werkgroepvoorzitter)

Aanleiding

In het advies ‘Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering’ heeft de raad geadviseerd een Investerings Maatschappij Stedelijke Vernieuwing op te richten teneinde de potentie van de opgebouwde vermogens van de woningcorporaties in Nederland te benutten voor de aanpak van de stedelijke herstructurering. Op dit onderdeel van het advies heeft de raad veel reacties ontvangen. In de Tweede Kamer vond in november 2002 een debat plaats over de stedelijke herstructurering en de Minister werd bij motie verzocht “de corporaties op te roepen om binnen zes maanden met sluitende voorstellen te komen om de vermogensoverschotten via verevening te activeren voor de volkshuisvestingsopgave”.

Dit heeft de raad ertoe gebracht een vervolg-advies op te stellen waarin de gedachten van de raad over het vraagstuk van matching van taken en middelen in de corporatiesector nader worden uitgewerkt.

Op verzoek van de raad heeft dr. J.B.S. Conijn (RIGO Research en Advies) een analyse gemaakt van initiatieven van matching. Deze analyse is als bijlage bij het advies gevoegd.

Inhoud advies

Het advies is op 5 september 2003 aan minister Dekker uitgebracht en ook aangeboden aan de leden van de Vaste Kamercommissie van VROM.

In het advies wordt ingegaan op de positie van de woningcorporaties en de noodzaak van matching. Ook wordt de rol van diverse instituties en de kracht van verschillende initiatieven van matching door de raad gewogen. Daarna formuleert de raad criteria en contouren van een Investerings Maatschappij Stedelijke Vernieuwing, als een nadere illustratie van hoe matching beslag zou kunnen krijgen.

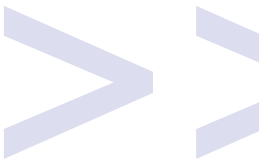
De raad beklemtoont dat de overheid een verantwoordelijkheid heeft voor het wonen. Deze verantwoordelijkheid maakt het mogelijk dat de rijksoverheid doelen stelt aan de inzet van het vermogen van de woningcorporaties.

Woningcorporaties zijn immers geen puur private instellingen. Er is een wettelijke plicht dat het vermogen wordt aangewend in het belang van de volkshuisvesting.

Over de vermogens van de woningcorporaties is veel discussie. Veel corporaties hebben meer vermogen dan noodzakelijk is. Dit wordt ‘overmaat’ genoemd. De vraag is hoe deze middelen ingezet kunnen worden in de stedelijke herstructurering. Voor de vervulling van de taken van corporaties is ook aan de orde hoe rijke corporaties financieel kunnen bijdragen aan het oplossen van de problemen van arme corporaties. Het samenbrengen van taken en financiële middelen in de corporatiesector wordt matching genoemd.

De corporatiesector ontplooit diverse initiatieven om matching te stimuleren (bijvoorbeeld collegiale financiering, matchingsmarkt, garantiefonds stedelijke vernieuwing). De raad staat sympathiek tegenover deze initiatieven. Ze zijn echter nog te vrijblijvend en houden te weinig rekening met de publieke verantwoordelijkheid van de overheid.

In het voorstel van de raad verkrijgt de Investerings Maatschappij financiële middelen via een heffing op de vermogens van woningcorporaties. Deze middelen worden besteed aan ondersteuning van investeringen in door de Minister

aangewezen prioriteitswijken. Woningcorporaties die een verplichting aangaan in de herstructureringsopgave binnen de prioriteitswijken kunnen van de heffing worden vrijgesteld. Dit zijn corporaties met of zonder bezit in deze wijken. Zo wordt een markt van onderlinge hulp bevorderd. De middelen worden alleen besteed aan hulp voor investeringen in woningen en de woonomgeving. Het geld komt immers uit de corporatiesector en moet ook besteed worden binnen de bestemmingsplicht van dit vermogen.

Als corporaties méér gaan investeren in de wijken, dan moet de overheid dat voor andere kostenposten in dezelfde wijken ook doen. Het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing dat door de rijksoverheid aan gemeenten ter beschikking wordt gesteld, helpt hierbij. Matchen is dus niet gratis voor de overheid. De raad acht daarom mogelijke bezuinigingen op het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing ongewenst.

Reactie en doorwerking

De reacties van organisaties op het advies zijn uiteenlopend. In de corporatiesector zijn er individuele corporaties die menen dat de overheid een actieve rol moet spelen bij matching en dat het voorstel van de raad hier een mogelijke invulling voor biedt, er zijn ook corporaties die sterk bepleiten de matching van taken en middelen in eigen kring te regelen. Dit laatste is ook de lijn van Aedes, de brancheorganisatie van woningcorporaties.

Van gemeentelijke overheden en van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zijn commentaren ontvangen, waarin het advies ondersteund wordt. In brieven aan de Tweede Kamer en de Minister vroegen zij de nationale overheid concrete invulling te geven aan matching en het advies van de raad te benutten.

Met de Minister is in oktober 2003 een gesprek gevoerd over het advies. In november 2003 heeft

“Het huidige non-profit regime

bevat voor het bevorderen van

investeringen door woning-

corporaties onvoldoende

stimulans.”

Jan van der Schaar

zij aan de Tweede Kamer een brief gestuurd over de herstructureringsopgave en de 56 prioriteitswijken. In deze brief reageert de Minister op het advies met de zinssnede dat zij de analyse van de raad over de huidige situatie deelt. Zij geeft echter de voorkeur aan een beleid waarin zij als Minister corporaties met forse overmaat van vermogen apart en individueel aanspreekt op een actieve inzet van hun middelen voor de maatschappelijke taken. Projectsteun en aanwijzing ziet ze als laatste mogelijkheid. Aan de Tweede Kamer heeft zij laten weten in april 2004 terug te komen op de voortgang van matching. Mocht er dan onvoldoende voortgang zijn, dan wil de Minister corporaties die in gebreke blijven, een aanwijzing geven.

Publiciteit

Op een landelijk congres over woningcorporaties (1 oktober 2003) stond het advies centraal in het debat. Tijdens het adviestraject zijn centrale gedachten van de raad gepresenteerd op een congres van de Vereniging van Toezichthouders in de Corporatiesector en een bijeenkomst van directeurs van Brabantse woningcorporaties. Eén week voor de behandeling van de begroting van VROM organiseerde de Vaste Kamercommissie voor VROM van de Tweede Kamer een hoorzitting over matching van taken en middelen in de corporatiesector en het advies van de raad. In deze hoorzitting is het advies gepresenteerd en bediscussieerd.

Samenstelling werkgroep

Het advies is voorbereid door een werkgroep van de raad, bestaande uit mr. P.G.A. Noordanus (voorzitter), prof.dr.ir. J. van der Schaar, mw. M.C. Meindertsma en mr.drs. L.C. Brinkman. De werkgroep is ondersteund door de projectgroep van het secretariaat, bestaande uit dr. V.J.M. Smit (projectleider) en mw. A.M.H. Bruines.

4

Adviezen in voorbereiding

4.1 Ontwikkelingsplanologie: naar een betere koppeling tussen ruimtelijke planning en uitvoering

Al geruime tijd werkt de raad aan de voorbereiding van een advies met voorlopig de bovenstaande werktitel. Aanleiding voor dit advies is de gedachte dat de ruimtelijke ordening zoals we die kennen, niet opgewassen is tegen de opgaven waarvoor zij zich in de komende decennia gesteld ziet. Het gaat dan zowel om het oplossen van problemen rond de beleidsinhoud als om het

wegnemen van gebreken in het planproces en het uitvoeringsinstrumentarium. Uiteindelijk heeft de raad, na aanvankelijk ook de eerste categorie problemen in beschouwing te hebben genomen, ervoor gekozen om in dit advies alleen de tweede categorie problemen te bespreken. Als belangrijkste onderwerpen benoemt hij:

- > de rollen van de verschillende actoren (burgers, marktpartijen, overheid) in planproces en uitvoering;
- > de taak van de overheid en de noodzaak van gebiedsspecifieke oplossingen. Dit laatste betekent veelal regionalisering;

- > investeringen van marktpartijen en het benodigde instrumentarium om kosten en baten met elkaar in evenwicht te brengen: uitruilplanologie;
- > het verminderen van stroperigheid van procedures.

Verbeteringen op deze punten moeten ertoe leiden dat betere plannen sneller worden uitgevoerd. Kernthema van dit advies is daarmee een grotere uitvoeringsgerichtheid van ruimtelijke plannen. Of dat als “ontwikkelingsplanologie” aangeduid kan worden, hangt af van de betekenis die men aan het begrip wil geven. Er is onder de noemer “ontwikkelingsplanologie” een veelheid aan activiteiten ontplooid in de wereld van de ruimtelijke planning. Bij nadere beschouwing blijkt echter de betekenis die aan dit begrip wordt gegeven, bepaald niet eenduidig. Die spraakverwarring heeft ook de raad bij de voorbereiding van dit advies parten gespeeld. Hij heeft om voor dit advies duidelijkheid te geven de volgende werkdefinitie geformuleerd: ontwikkelingsplanologie is een combinatie van wetgeving, beleid, planning en financiering die leidt tot daadwerkelijke realisatie van gewenste ruimtelijke kwaliteit.

In het kader van de adviesvoorbereiding heeft de raad onder meer onderzocht hoe de ruimtelijke praktijk op de verschillende bestuursniveaus in het verleden zich verhoudt tot het idee van ontwikkelingsplanologie. Daaruit maakt hij op dat

ontwikkelingsplanologie niet in alle opzichten zo nieuw is als wel wordt gedacht.

Ook heeft de raad aandacht besteed aan het onderwerp samenwerking tussen actoren. De overheid is niet de enige sturende partij in ruimtelijke ontwikkelingen en de vraag is hoe de betrokkenheid van anderen (burgers, marktpartijen) het best tot zijn recht kan komen. De raad wil op dit punt enige suggesties doen.

In de veranderde verhouding tussen de verschillende partijen die bij de ruimtelijke inrichting een rol spelen, is steeds meer sprake van *uitruilplanologie*. Het instrumentarium om daarbij tot optimale resultaten te komen, schiet echter te kort. De raad heeft daarom gewerkt aan voorstellen tot aanvulling, met name op het terrein van het grondbeleid.

Ten slotte heeft de raad stilgestaan bij de complexiteit van regelgeving en procedures. Hij ziet weliswaar aanleiding tot enige relativisering van de problemen die dit oplevert, maar acht het niettemin zinvol waar mogelijk regels te vereenvoudigen en procedures te verkorten.

Het advies is in de raadsvergadering van 18 december 2003 in beginsel vastgesteld. De definitieve afronding ervan zal nog enige tijd vergen, zodat het naar verwachting in februari 2004 zal worden uitgebracht.

Samenstelling werkgroep

Het advies wordt voorbereid door een werkgroep die bestaat uit mw. drs. A.M.J. Rijckenberg (voorzitter), prof.dr. R. van Engelsdorp Gastelaars, mw. prof.mr. J. de Jong, mr. P.G.A. Noordanus (tot 1 januari 2004) en prof.dr.ir. J. van der Schaar. Verder neemt drs. J.J. Modder (voorzitter KAN) incidenteel als externe deskundige deel aan de beraadslagingen.

De werkgroep wordt ondersteund door een projectgroep uit het secretariaat, bestaande uit mw. mr. I.P. Sievers (projectleider) en ir. A.P. Nieuwenstein en mw. C.I.A. de Vries. Verder heeft rijksstarter mw. drs. D. van Dalen ondersteuning verleend.

“De vlag “ontwikkelingsplanologie” blijkt veel verschillende soorten lading te dekken. In het raadsadvies ligt veel nadruk op verbetering van het instrumentarium om meer ruimtelijke kwaliteit te kunnen garanderen. Er is onverminderd behoefte aan echt maatschappelijk debat bij de start van de planvorming en aan goed opdrachtgeverschap om tot uitvoering te geraken.”

Annemiek Rijckenberg (werkgroepvoorzitter)

“Heel veel mensen denken abusievelijk dat de landbouw en het landschap dat daaruit voortkomt, het onbeweeglijk arcadisch achterdoek vormen waartegen de stedelijke dynamische ontwikkelingen zich afspelen. In Nederland hebben de landbouw en ook agrarisch cultuurlandschap in de afgelopen 50 jaar een onvoorstelbare dynamiek gekend en de voor- tekenen wijzen erop dat dit ook de komende halve eeuw het geval zal zijn.”

Dirk Sijmons (werkgroepvoorzitter)

4.2 De toekomst van de landbouw en de landelijke gebieden

Aanleiding voor het advies

In het voorjaar van 2004 zal de raad na een lange periode van voorbereiding adviseren over de toekomst van de landbouw en de landelijke gebieden. De toekomst is moeilijk te voorspellen en dat geldt zeker voor de ontwikkeling van de land- en tuinbouw. De raad heeft daarom deskundigen geïnterviewd en cruciale vraagpunten voor het advies nader laten onderzoeken. In het advies wordt een aantal factoren behandeld, dat de mogelijke ontwikkelingsrichtingen van de landbouw bepaalt. Vervolgens komen de deskundigen aan het woord, die uit alle mogelijke ontwikkelingen de meest waarschijnlijke of wenselijke toekomst voor de landbouw schetsen. Met al deze gegevens als bagage formuleert de raad een agenda voor de dialoog tussen de landbouw en de ruimtelijke ordening, die naar zijn oordeel dient te worden hervat. Hij besluit het advies met aanbevelingen voor het ruimtelijk beleid. De raad vindt dat er redenen zijn om de dialoog nieuw leven in te blazen: de landbouw verandert razend-

snel en de samenleving heeft recent nieuwe aanspraken op het gebruik van het buitengebied gelegd.

Nieuwe aanspraken op het landelijk gebied

In de Vijfde Nota wordt de landbouw met zo'n twee miljoen ha vooral gezien als een reservoir voor andere bestemmingen. Mensen willen toegang tot het landelijk gebied, om in te recreëren, te wonen en te werken. Het voorkomen van wateroverlast vergt extra ruimte in het agrarisch areaal. En juist daar waar de stedelijke samenleving de boer graag zou behouden als beheerder van het landschap, wordt hij verdreven door de hoge grondprijzen.

Dynamische landbouw met onzekere toekomst

Het landelijk gebied is al lang niet meer 'hét' domein van de boer en de tuinder. Hoewel een kleine 60% van ons land uit cultuurgrond bestaat, wordt de bijdrage van de land- en tuinbouw aan het bruto nationaal inkomen gegenereerd op slechts enkele procenten van dit areaal, vooral door de glastuinbouw en de kapitaal- en kennisintensieve teelten. De overheid moet gunstige voorwaar-

“Conclusie is dat de ruimtelijke ordening niet meer zo naar de landbouw kijkt (in de Vijfde Nota wordt de grondgebonden landbouw slechts als leverancier van grond gezien) maar dat de landbouw ook niet meer zo naar de ruimtelijke ordening kijkt.”

Dirk Sijmons (werkgroepvoorzitter)

den creëren voor de clustering van deze bedrijven op goed geoutilleerde terreinen, goede logistieke infrastructuur en het regisseren van de distributie. Voor de grondgebonden land- en tuinbouw zijn de perspectieven minder rooskleurig. Jaarlijks beëindigen drie- tot vierduizend ondernemers het bedrijf; de blijvers nemen de grond over in een race van schaalvergroting en intensivering. Europese richtlijnen op het gebied van milieu en waterkwaliteit kunnen de uitoefening van grondgebonden veeteelt en akkerbouw in een aantal regio's in ons land zelfs onmogelijk maken en dwingen in ieder geval een transitie naar een meer duurzame landbouw af. Om te overleven speelt een groeiend aantal ondernemers in op behoeften van de burger

(consument, recreant, agrotourist) en op vragen van de overheid (beheer van landschap, natuur en water).

De agenda voor de te hervatten dialoog

In het advies onderzoekt de raad of de overheid invloed kan uitoefenen om de noodzakelijke ontwikkelingen in de landelijke gebieden in goede banen te leiden.

Tegelijkertijd wil de raad de vraag beantwoorden wat de landbouw als grondgebruiker, als pijler van de rurale samenleving en als beheerder van de groene ruimte in de 21e eeuw zal kunnen betekenen voor de ruimtelijke ordening in het landelijk gebied.

Samenstelling werkgroep

Het advies wordt voorbereid door een werkgroep die bestaat uit ir. D. Sijmons (voorzitter), prof.dr. R. van Engelsdorp Gastelaars, mw. prof.mr. J. de Jong, mw. M.C. Meindersma en drs. A.F. van de Klundert.

De projectgroep bestaat uit ir. P.W.F. Petrus (projectleider), mw. ir. D. Blom, ir. W. Rienks, mw. J. de Vette en mw. ing. D. Panebianco.

4.3 Stedelijke Netwerken in Internationaal Perspectief

In dit in 2002 gestarte project staat de vraag centraal wat de ruimtelijke effecten zijn van een aantal internationale ontwikkelingen op het stedelijke gebied. Zo verandert de concurrentiepositie van de Nederlandse steden, en de Deltametropool in het bijzonder, door ontwikkelingen in (informatie)technologie, vrij kapitaalverkeer, een toenemende (arbeids)mobiliteit en culturele uitwisseling. Globalisering leidt tot economisch gestuurde migratie, die in het stedelijk gebied onder meer bijdraagt aan territoriale uitsluiting en probleemaccumulatie. Als vervolgvraag staat inmiddels voor het advies de vraag centraal wat vanuit het ruimtelijk beleid in ruime zin (accommoderen, faciliteren, stimuleren en investeren) kan worden bijgedragen aan de internationale concurrentiekracht van Nederland.

Al in de Vierde Nota Ruimtelijk ordening (Vino) is

aandacht besteed aan de ruimtelijke inrichting van stedelijk Nederland met het oog op de internationale concurrentiepositie. Het beleid bevatte als prioriteiten investeringen in onder meer de hoofdtransportassen, de ontwikkeling van toplocaties voor kantoren, het bieden van hoogwaardige voorzieningen en kennisoverdracht aan bedrijven. Hoewel deze ideeën nog niets aan belang hebben verloren, lijkt het de VROM-raad zinvol een hernieuwde oproep tot ruimtelijk beleid te formuleren gericht op verbetering of bescherming van het stedelijk profiel van dit land als concurrerend economisch vestigingsmilieu. Daartoe is in het verslagjaar onder andere in de literatuur nagegaan of er vergeleken met de Vino nieuwe thema's zijn, die van belang zijn voor deze concurrentiepositie.

De Nederlandse regio's zijn relatief weinig gespecialiseerd in productieve activiteiten behalve in mainport- en brainportactiviteiten, de stuwende kern van de stedelijke economie. Het meest

“De hamvraag is, of onze Europese metropool nog een rol kan spelen in de Europese eredivisie. Alleen de Randstad beter aan elkaar plakken levert een te geringe omvang op in verhouding tot andere dichtbevolkte en hoogstedelijke Europese regio's als Parijs en Londen. De Europese Deltametropool redt het alleen met meer massa. Daarvoor hoeven die 30 miljoen bewoners van dit deel van Europa niet dichter bij elkaar te gaan wonen.

Ze moeten elkaar alleen sneller kunnen bereiken!”

Jaap Modder, extern lid van de werkgroep

belangrijk voor de ruimtelijke inrichting zijn de agglomeratiegraad en de centraliteit van een stedelijke regio. Met de *agglomeratiegraad* wordt bedoeld op de omvang en diversiteit van een aanwezig bestand van mainport- en brainportactiviteiten (met inbegrip van alle mogelijke toelevende, ondersteunende en afgeleide activiteiten). Met de mate van *centraliteit* van een stedelijke regio wordt bedoeld op de situering van die regio inclusief de ter plekke aanwezige mainport- en brainportfuncties ten opzichte van (in potentie) op deze functies gerichte stedelijke regio's elders in het land of in het buitenland.

Als probleemstelling is voor het advies geformuleerd:

- > welke factoren bepalen de concurrentiekracht van een gegeven cluster van mainport- en brainportfuncties;
- > welke vormen van ruimtelijk beleid zijn relevant ter bescherming of ter verbetering

van een dergelijke concurrentiekracht;

- > in hoeverre kan de concurrentiepositie van de Nederlandse stedelijke regio's worden bevorderd door ruimtelijk overheidsbeleid gericht op het stimuleren van mainport- en brainportfuncties.

Werkhypothesen voor het advies:

- > centraal staat de concurrentie tussen een beperkt aantal stedelijke regio's op het Europese speelveld. De concurrentie tussen deze regio's neemt toe op zaken als bereikbaarheid, arbeidsmarkt, culturele topvoorzieningen, topinstellingen in de zakelijke dienstverlening, recreatiemogelijkheden;
- > in de concurrentiestrijd wordt de uitrusting van stedelijke regio's steeds belangrijker, zowel op het gebied van bereikbaarheid (op verschillende schaalniveaus) als op het gebied van inrichtingsmaatregelen (stedelijke vernieuwing, regionale recreatie, etc);
- > zie migratie niet langer als een bedreiging, maar als een kans, de internationalisering van de bevolking is een 'must' voor de economische ontwikkeling;
- > de Vierde Nota (die nog altijd officieel beleidskader is) is heel actueel, maar plaats de aanbevelingen in een geactualiseerde context. Het gaat niet meer om het opheffen van periferiteit (Jutlandisering), maar om het creëren van creatieve clusters ten behoeve van innovatie.

“Het advies onderstreept het belang van de internationale concurrentiekracht, dat ook in de voorbereiding van de Nota Ruimte is terug te vinden. Vanuit het ruimtelijk beleid zou meer aandacht moeten komen voor vergroting van de samenhang in en tussen stedelijke regio's. Een centrale vraag is op welk schaalniveau het beleid gericht moet zijn om de concurrentiepositie te versterken.”

Jan Jaap de Graeff, werkgroepvoorzitter

Samenstelling werkgroep

Het advies wordt voorbereid door een werkgroep die bestaat uit de raadsleden ir. J.J. de Graeff (voorzitter), mw. H.M.C. Dwarshuis-van de Beek, prof.dr. R. van Engelsdorp Gastelaars, mw. drs. A.M.J. Rijckenberg, mw. prof.dr.ir. I.S. Sariyildiz en prof.dr. P. Tordoir. Als externe deskundige heeft drs. J.J. Modder (voorzitter KAN) zitting in de werkgroep.

Vanuit het secretariaat van de VROM-raad zijn drs. H. Dijkman (projectleider), mw. drs. M.P. Hoogbergen en mw. A.M.H. Bruines bij het project betrokken.

4.4 Eigenwoningbezit

Na 1990 kwamen er een miljoen eigenwoningen bij in Nederland. In 2002 was het aandeel eigenwoningen gegroeid tot 54% van de woningvoorraad. Aangenomen mag worden dat de groei zich zal voortzetten, wellicht niet in hetzelfde tempo als het afgelopen decennium.

Op de markt van koop- en huurwoningen is inmiddels stagnatie in de doorstroming opgetreden. De markt zit op slot, voor starters is het moeilijk een woning te vinden.

De dominantie van de eigenwoningsector op de Nederlandse woningmarkt roept tal van vragen op. De bestaande doelen van het woonbeleid (beschikbaarheid, betaalbaarheid, kwaliteit) moeten worden gerealiseerd in een andere context dan het verleden. Door de groei van het eigenwoningbezit en de grotere rol van marktpartijen is de

woonvoorziening gevoeliger geworden voor de economische conjunctuur. Door tal van groepen in de samenleving wordt van de overheid een actieve bijdrage aan en verantwoordelijkheid voor de woonvoorziening verwacht.

Een samenhangende visie van de overheid op de ontwikkeling van het eigenwoningbezit ontbreekt. Het is niet duidelijk hoe het globale doel van stimulering van eigenwoningbezit zich verhoudt met de realisatie van andere doelen van het woonbeleid.

De VROM-raad heeft al geruime tijd de wens om het eigenwoningbezit te analyseren en een beleidsagenda voor de komende jaren te formuleren. In het werkprogramma 2003 is dit onderwerp opgenomen en door de minister van VROM geaccordeerd.

“Het zijn de lage woningbouwproductie en de lage rente die de prijzen op de koopmarkt nog stabiel houden. Zonder dit ligt een prijsdaling in het verschiet.”

“Moet de overheid eigenwoningbezit bevorderen omdat de consument de betekenis ervan onderschat of moet de overheid een neutrale positie innemen?”

Jan van der Schaar (werkgroepvoorzitter)

In 2003 hebben de raad en de voor dit advies verantwoordelijke werkgroep de volgende activiteiten ondernomen.

Op basis van een voorstudie en een probleemstelling heeft de werkgroep een themabijeenkomst georganiseerd met vertegenwoordigers van partijen uit de bouw, makelaardij, wetenschap en banken (april 2003). Aan de orde was de vraag of voor de koopmarkt een harde of een zachte landing voorzien mag worden. Aan de orde waren het zwakke consumentenvertrouwen, de hardnekkigheid van woningtekorten, de onzekere economische ontwikkelingen. Een sterke daling van de prijzen van de koopwoningen wordt door veel partijen niet verwacht, al is het maar doordat het woningtekort fors is en de rente laag.

Ook over de ontwikkelingen op de hypotheekmarkt heeft de werkgroep een bijeenkomst met externe deskundigen belegd (oktober 2003). Bij

deze bijeenkomst lag de nadruk op (ontwikkelingen op) de Europese kapitaalmarkt, ontvlechting van het hypotheekproces en de secundaire hypotheekmarkt. Bediscussieerd werden de marktstructuur en de sturingsmogelijkheden.

Aan het einde van 2003 is de werkgroep ingegaan op de betekenis van eigenwoningbezit op de stedelijke woningmarkt. Op basis van een analyse van het Woningbehoefteonderzoek 2002 over de plaats van het eigenwoningbezit in de stad en van inbreng van gemeenten en corporaties is de vraag aan de orde geweest of eigenwoningbezit gezien moet worden als een doel op zichzelf of als een middel om andere doelen te bereiken.

Aan het OTB (onderzoeksinstituut TU Delft) is opdracht gegeven voor een literatuurstudie naar de voor- en nadelen van het eigenwoningbezit.

De raad streeft ernaar het advies met onderzoeksrapportage in het voorjaar van 2004 aan te bieden.

Samenstelling werkgroep

Het advies wordt voorbereid door een werkgroep die bestaat uit prof.dr.ir. J. van der Schaar (voorzitter), mr.dr.s. L.C. Brinkman, mw. prof.mr. J. de Jong, mw. M.C. Meindertsma, mr. P.G.A. Noordanus (tot 1 januari 2004), mw. prof.dr.ir. I.S. Sariyildiz, prof.dr. P. Tordoir.

De werkgroep wordt ondersteund door een projectgroep van het secretariaat, bestaande uit dr. V.J.M. Smit (projectleider) en mw. ir. S.P.L. Kessels en mw. A.M.H. Bruines.

4.5 Transitie naar een duurzame energiehuishouding

In het Vierde Nationale Milieubeleidsplan (NMP4) is geconcludeerd dat een intensivering van beleid voor een aantal hardnekkige milieuproblemen niet de gewenste resultaten zal opleveren. Het klimaatprobleem is typisch zo'n probleem. Voor de aanpak van dit soort problemen is een langlopend maatschappelijk transformatieproces vereist om tot duurzame(re) productie- en consumptiepatronen te komen.

Beleid dat gericht is op het realiseren van dit soort transformaties wordt omschreven als 'transitiebeleid'. Transitiebeleid is een vorm van procesgerichte sturing waarin onzekerheid, complexiteit en samenhang kernbegrippen zijn. Het is een nieuw beleidsconcept dat nog verre van uitontwikkeld is. Op de verschillende ministeries probeert men aan dit beleidsconcept handen en voeten te geven. Het ministerie van Economische Zaken is trekker van de transitie naar een duurzame energiehuishouding en is inmiddels gestart met beleid om deze transitie te realiseren.

Begin 2003 zijn de Algemene Energieraad en de VROM-raad gestart met een gezamenlijk advies over de transitie naar een duurzame energiehuis-

houding. Voor dit advies hebben de raden een gezamenlijke adviesaanvraag ontvangen van respectievelijk de minister van Economische Zaken en de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Doel van het advies is om suggesties te geven voor beleid om deze transitie mogelijk te maken. Daarbij komen onder meer de volgende onderwerpen aan de orde: de internationale dimensie, de rol van Nederland, de rol van de overheid, de mogelijkheden voor zelfsturing door de markt binnen kaders en het instrumentarium. De raden gaan ook op het lopende transitieproces reflecteren.

4.6 New Suburbanism, ofwel Buiten Bouwen, een tentoonstelling en een advies

Dit project betreft het in het werkprogramma aangeduide project ‘Landelijk wonen in beeld’. Al vrij snel in het adviestraject is er echter voor gekozen de nadruk niet te leggen op de ontwerp-opgave (zoals oorspronkelijk de bedoeling was), maar op een brede discussie aan de hand van beeldmateriaal. Voor het project is inmiddels een breed netwerk opgebouwd aan regionale contacten en wordt samengewerkt met de vakwereld en de Raad voor het Landelijk Gebied in de vorm van informatie-uitwisseling, financiële steun en deelname aan debatten.

De ruimtelijke ordening van de afgelopen decennia kenmerkt zich door een angst voor suburbanisatie en verrommeling van het buitengebied,

“De ruimtelijke ordening werd gedreven door drie angsten: de angst voor de metropool, de angst voor verspreide bebouwing en de angst voor verlies van de controle.”

Dirk Sijmons (werkgroepvoorzitter)

hetgeen is vertaald in restrictief beleid ten aanzien van bouwen in het buitengebied. De vraag is echter of de overheid hierin niet te ver is doorgeschoten. Wat er desondanks is gebouwd, is bovendien vaak van povere kwaliteit of zonder allure. Ondertussen blijft de druk op het buitengebied bestaan en is er behoefte aan nieuwe economische dragers, nu de betekenis van de landbouw in de plattelandseconomie afneemt. De mogelijke liberalisering van de ruimtelijke ordening door het huidige kabinet biedt kansen om de levenskwaliteit van het buitengebied te verhogen, ook in landschappelijke zin. De raad wil dit moment aangrijpen om bouwen in het buitengebied uit de taboesfeer te halen en laten zien wat de gevolgen zijn van bouwen in het landelijke gebied, zowel in positieve als negatieve zin, zodat de kansen en beperkingen duidelijk worden.

De raad wil de discussie hierover in de volle breedte sturen door een vijftal regiodebatten te houden in het land. Tijdens deze avonden legt de VROM-raad het oor te luisteren bij bestuurders, ontwerpers, initiatiefnemers, landschapsbeschermers etc. Na de debatten is er in april een slotmanifestatie waar de ervaringen en informatie uit de regio's aan de minister worden aangeboden in een kort raadsadvies en gepresenteerd in een tentoonstelling.

4.7 Global Commons

Onder 'global commons' worden die natuurlijke hulpbronnen en ecosystemen verstaan, waarvan zowel het nut voor de mens als de benodigde beheersinspanning de landsgrenzen (verre) overstijgen. De atmosfeer en de oceanen zijn bekende voorbeelden van global commons. De raad heeft zich voorgenomen te adviseren over de bijdrage die Nederland kan leveren aan het duurzaam beheren van de global commons.

In het werkprogramma staat vermeld dat voor dit advies eerst zal worden nagegaan wat onder het begrip wordt verstaan en wat de historie ervan is. Vervolgens zal worden gezien, in het licht van de vraag naar wie verantwoordelijk is voor welk deel van het beheer van de 'global commons':

- > welke 'commons' zich bevinden binnen de grenzen van Nederland en hoe daar verantwoordelijk mee moet worden omgegaan;
- > of verantwoord beheer van de 'global commons' invloed moet hebben op de Nederlandse consumptie en productiepatronen;
- > of, hoe en in hoeverre Nederland invloed kan uitoefenen op het verantwoord beheer van de 'global commons'.

In het verslagjaar is een voorzichtige start gemaakt met het onderwerp. Daarbij is duidelijk geworden dat het project meer focus behoeft. Het zal een aantal aanbevelingen op moeten leveren voor een praktische koers van het internationale milieubeleid vanuit het kabinet, een beleid dat overigens niet los gezien kan worden van ontwikkelingssamenwerking. Ook zal daartoe nog een keuze worden gemaakt uit de vele 'commons'. Daarbij zijn klimaat en biodiversiteit reeds als mogelijkheden genoemd. Vraagstukken van zeggenschap en competentie zullen aan de orde komen. De term commons zal mogelijk vervangen worden door een andere, bijvoorbeeld internationale hulpbronnen.

“Een geslaagd voorbeeld uit het recente verleden is het protocol van Montreal ter bescherming van de ozonlaag. Dergelijke werkzame strategieën zijn hard nodig, want juist de mondiale problemen (oceanen, biodiversiteit, klimaat, bossen) zijn de meest hardnekkige.”

Teo Wams (werkgroepvoorzitter)

4.8 Essay-bundel

Bij de afsluiting van de tweede raadsperiode wil de raad een bundel uitbrengen met essays over verwonderingsvragen. Hieronder verstaat de raad vragen die de raad zich regelmatig heeft gesteld de afgelopen adviesperiode, maar die nooit uitgebreid aan de orde zijn geweest.

In zes tot acht essays wil de raad onderwerpen uit de verschillende beleidsterreinen van VROM en van VROM als geheel aan de orde stellen. Wellicht hebben de essays ook een agenderende werking voor de volgende raad. In 2003 zijn de eerste gesprekken gevoerd over de te kiezen thema's. In de loop van 2004 volgt de uitwerking.

5

Interne en externe contacten

5.1 Overleg met de bewindslieden

In 2003 is er met enige regelmaat overleg geweest van de bewindslieden van VROM met de leden van de VROM-raad.

Twee adviezen zijn besproken met de bewindspersonen: *'Verantwoorde risico's, veilige ruimte'* over externe veiligheid in relatie met ruimtelijke ontwikkeling en *'Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave'*.

Op 26 juni 2003 heeft de net aangetreden minister, mevrouw S.M. Dekker, met de voltallige VROM-raad kennisgemaakt. De raad heeft de lopende projecten gepresenteerd en de Minister heeft inzicht gegeven in haar beleidsambities.

5.2 Samenwerking met het departement

De samenwerking met het departement verloopt goed. De voorzitter en algemeen secretaris hebben regelmatig gesprekken met de Secretaris-Generaal. Ten behoeve van het werkprogramma 2003/2004 is uitgebreid vooroverleg gevoerd met de verschillende beleidsafdelingen. Via diverse beslisfora is het daarna vastgesteld.

Adviezen van de VROM-raad worden in beginsel

in het Strategisch Beraad VROM behandeld ter voorbereiding op het gesprek met de bewindspersonen.

Lopende het adviestraject is er regelmatig overleg met diverse betrokken medewerkers van VROM. De formele adviesaanvragen en de schriftelijke reactie op de adviezen verliepen niet altijd goed. De verklaring voor het regelmatig ontbreken van een adviesaanvraag kan gevonden worden in het feit dat er in het kader van het werkprogramma voldoende vooroverleg is geweest. Ook de aard van sommige adviestrajecten (passieprojecten) heeft ertoe geleid dat bewust van een adviesaanvraag is afgezien. De verklaring voor het op zich laten wachten van een formele reactie kan zijn gelegen in het feit dat het departement soms midden in de eigen beleidsontwikkeling zit.

5.3 Samenwerking met andere raden

De voorzitters van de adviesraden komen jaarlijks een middag bijeen rond een thema. In 2003 is uitgebreid gesproken over de betekenis van de operatie *"Modernisering van de overheid"* (Actieprogramma Andere Overheid) voor de adviesraden. Conclusie was dat er een gezamenlijke brief zal worden opgesteld en een overleg met minister De Graaf zal worden geagendeerd. De raden onderschrijven de wenselijkheid van adequate samenwerking. Zij zien daarvan al verschillende voorbeelden in de adviespraktijk van de laatste jaren. Ze zien goede mogelijkheden dit verder te ontwikkelen en voorzien verschillende modaliteiten voor samenwerking in de toekomst.

De algemeen secretarissen hebben eens per kwartaal een overleg.

Gelet op de optredende raakvlakken is er daarnaast sinds 1997 een geregeld overleg tussen de voorzitters en algemeen secretarissen van de Raad voor het Landelijk Gebied, de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad. Dit overleg heeft ook in 2003 plaatsgevonden.

In 2003 is er samen met de Raad voor Verkeer en Waterstaat gewerkt aan het advies ‘*Verantwoorde risico’s, veilige ruimte*’ en aan de intensieve nazorg van dit advies.

Er is een aanvang gemaakt met het advies over de transitie naar een duurzame energiehuishouding in samenwerking met de Algemene Energieraad. Voor het advies over de toekomst van de landbouw en het landelijk gebied heeft overleg plaats gevonden met de Raad voor het Landelijk Gebied. Met drie andere raden is in 2002 een gezamenlijke huisstijl ontwikkeld. Deze huisstijl geldt voor adviezen die in samenwerkingsverbanden van de Algemene Energieraad, de Raad voor het Landelijk Gebied, de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad ontstaan, maar kan ook in andere samenwerkingsverbanden worden gebruikt. Het advies ‘*Verantwoorde risico’s, veilige ruimte*’ is het eerste advies van de VROM-raad met een andere raad, dat in deze huisstijl is verschenen.

5.4 Internationale activiteiten

In 2003 is de samenwerking met buitenlandse adviesraden op het terrein van het milieubeleid voortgezet door het uitwisselen van kennis en ervaringen over de aanpak van milieuvraagstukken. Deze samenwerking is er zowel op gericht de advisering aan hun eigen nationale overheid te verbeteren als een advisering aan de Europese Commissie tot stand te brengen. Vanuit Nederland nemen naast de VROM-raad, de Raad

voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek, de Raad voor het Landelijk Gebied en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid deel aan dit samenwerkingsverband. Het netwerk wordt ondersteund vanuit een coördinatiepunt dat sinds 1 januari 2002 is gehuisvest bij de Raad voor het Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO) in Den Haag.

De internationale conferentie van dit netwerk vond dit jaar plaats in oktober in Florence. Het thema was “Environmental Governance in Europe”. Het advies van de conferentie komt erop neer dat er verschillende instrumenten en bestuursstijlen naast elkaar nodig zijn in Europa. De consensusgerichte stijl die in sommige landen nu in de mode is, is niet altijd en overal het meest geschikt. Er is een gedifferentieerde, probleem- en oplossingsgerichte aanpak nodig. De RMNO heeft een belangrijke rol gehad in de organisatie

en heeft ertoe bijgedragen dat er binnen enkele maanden een boek met proceedings en de slotverklaring over Environmental Governance in Europa beschikbaar was.

Vanuit de VROM-raad hebben de heren mr. P.G.A. Noordanus (voorzitter) en drs. A.F. van de Klundert (algemeen secretaris) aan de conferentie deelgenomen.

Bijlage 1

Samenstelling raad en secretariaat

Samenstelling raad (per 31 december 2003)

mr. P.G.A. Noordanus

voorzitter

mr.dr. L.C. Brinkman

voorzitter Algemeen Verbond Bouwbedrijf (AVBB)

mw. H.M.C. Dwarshuis-van de Beek

gedeputeerde Provincie Zuid-Holland, portefeuille: Water, Internationale betrekkingen (waaronder Europa), Deltametropool, Zuidvleugel, Regio en Streekplan Zuid-Holland Oost;

prof.dr. R. van Engelsdorp Gastelaars

hoogleraar Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam

ir. J.J. de Graeff

Algemeen directeur Vereniging Natuurmonumenten

prof.dr. W.A. Hafkamp

hoogleraar Milieukunde, Erasmus Universiteit Rotterdam en lid van de Raad voor Verkeer en Waterstaat

mw. prof.mr. J. de Jong

hoogleraar Onroerend-goedrecht, Technische Universiteit Delft

mw. M.C. Meindertsma

beleidsadviseur stedelijke ontwikkeling; adviseur SFB vastgoed; lid Eerste Kamer

mw. drs. A.M.J. Rijckenberg

adviseur ruimtelijke ordening en stedelijke ontwikkeling, senior adviseur Andersson Elfers Felix (AEF) en lid van de Raad voor Verkeer en Waterstaat;

mw. prof.dr.ir. I.S. Sariyildiz

hoogleraar Technisch ontwerp en informatica, Technische Universiteit Delft

prof.dr.ir. J. van der Schaar

directeur van het RIGO, buitengewoon hoogleraar Volkshuisvesting, Universiteit van Amsterdam

de heer ir. D. Sijmons

directeur van H+N+S Landschapsarchitecten B.V.

de heer prof.dr. P. Tordoir

directeur strategie bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam en bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam

prof.dr. W.C. Turkenburg

hoogleraar Natuurwetenschap en Samenleving, Universiteit Utrecht

drs. T.J. Wams

directeur Natuurbeheer Vereniging Natuurmonumenten

Waarnemers

mr. N.R. van Ravesteyn

namens het Ruimtelijk Planbureau

drs. T.H. van Hoek

onderdirecteur van het Centraal Planbureau

prof.ir. N.D. van Egmond

directeur Milieu, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), hoogleraar Milieukunde, Universiteit van Utrecht

dr. V. Veldheer

namens het Sociaal en Cultureel Planbureau

Algemeen secretaris

drs. A.F. van de Klundert

Medewerkers secretariaat (per 31 december 2003)

mw. ir. D. Blom

projectmedewerker

mw. C. de Booij

managementassistent

mw. A.M.H. Bruines

projectassistent

drs. H. Dijkman

projectleider

drs. P.A. van Driel

senior projectmedewerker (gedetacheerd)

ir. J.J.H. Egberts

senior projectmedewerker

mw. J. Floridas

hoofd bedrijfsbureau (gedetacheerd)

mw. drs. M.P. Hoogbergen

projectmedewerker

mw. A. Jahangier

administratief medewerker

mw. ir. S.P.L. Kessels-Tonino

senior projectmedewerker

ir. A.P. Nieuwenstein

projectmedewerker

mw. E.M. Nooitmeer

managementassistent

mw. D. Panebianco

projectassistent (tijdelijk)

ir. P.W.F. Petrus

projectleider

ir. W. Rienks

projectmedewerker (tijdelijk)

mw. P. van Schie

medewerker DIV

mw. mr. I.P. Sievers

projectleider

dr. V.J.M. Smit

senior projectleider en plv. algemeen secretaris

mw. J. Verhulst

hoofd bedrijfsbureau (op detachingsbasis)

mw. A.J.C.M. de Vette

projectassistent

ir. A.J.F. de Vries

senior projectleider

mw. C.I.A. de Vries

projectassistent

mw. ir. T.T. van der Werff

projectleider

mw. J.M.C. Zijlstra

medewerker financiën/managementassistent

In de loop van 2003 hebben de volgende personen het secretariaat van de raad verlaten

mw. A.C. van der Zwan-van der Kramer

managementassistent van de voorzitter

Bijlage 2

Publicaties van de raad (per 31 december 2003)

Adviezen

Grondexploitatieheffing

April 1997 (briefadvies, zonder nummer)

Interim-advies Scheiding wonen en zorg

Oktober 1997 (Advies 001, in afstemming met de Raad voor Volksgezondheid en Zorg)

Advies over Wonen met zorg

Januari 1998 (Advies 002, in afstemming met de Raad voor Volksgezondheid en Zorg)

Advies over het concept Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief (EROP)

Januari 1998 (Advies 003)

Advice on the Draft European Spatial Development Perspective

(Advice 003E)

Advies voor het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP3)

Juli 1997 (Advies 004)

Stedenland-Plus; advies over 'Nederland 2030 - Verkenning ruimtelijke perspectieven'

en de 'Woonverkenningen 2030'

April 1998 (Advies 005)

City Land-Plus; advice on 'Netherlands 2030 - an Exploration of Spatial Scenarios' and 'Housing Scenarios 2030'

(Summary advice 005E)

De sturing van een duurzame samenleving; advies over de sturing van het

leefomgevingsbeleid

April 1998 (Advies 006)

Managing policy for a sustainable society

English summary (006E)

Advies over het derde Nationaal Milieubeleidsplan

Mei 1998 (Advies 007)

Advies over de Ontwerpnota Stedelijke Vernieuwing

Mei 1997 (Advies 008)

Naar een duurzamer ruimtelijk-economische structuur; advies over de ruimtelijk-economische structuurversterking van Nederland

Juni 1998 (Advies 009)

Transitie naar een koolstofarme energiehuishouding; advies ten behoeve van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid

December 1998 (Advies 010)

Transition to a low-carbon energy economy; advice for the Climate Policy Implementation Document, (Advice 010E)

Corridors in balans: Van ongeplande corridorvorming naar geplande corridorontwikkeling

Januari 1999 (Advies 011)

Advies Leefomgevingsbalans

Januari 1999 (Advies 012, briefadvies)

Stad en wijk: verschillen maken kwaliteit. Visie op de Stad

April 1999 (Advies 013)

Wonen, beleid en legitimiteit

Juni 1999 (Advies 014)

Sterk en mooi platteland. Strategieën voor de landelijke gebieden

Juli 1999 (Advies 015)

Mondiale duurzaamheid en de ecologische voetafdruk

September 1999 (Advies 016)
Global Sustainability and the Ecological Footprint
(Advice 016E)

Mobiliteit met beleid

November 1999 (Advies 017)

Huurbeleid met contractvrijheid

December 1999 (Advies 018)

Nederland in het Europese milieu. Advies over differentiatie in het Europese Milieubeleid

December 1999 (Advies 019)
Dit advies is vertaald in het Engels, Duits en Frans.

Het instrument geslepen. Voorstellen voor een herziene WRO en voor betere kostenverdeling bij grondexploitatie

Maart 2000 (Advies 020)

Op weg naar het NMP4. Advies over De agenda van het NMP4

Mei 2000 (Advies 021)

Betrokken burger, betrokken overheid. Reactie VROM-raad op de ontwerp-Nota Wonen.

September 2000 (Advies 022)

Dagindeling geordend

September 2000 (Advies 023)

Ontwerpen aan Nederland. Architectuurbeleid 2001-2004

Februari 2001 (Advies 024, briefadvies)

Verscheidenheid en samenhang: stedelijke ontwikkeling als meervoudige opgave. Visie op de stad 2

April 2001 (Advies 025)

Kwaliteit in ontwikkeling. Interimadvies over de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

April 2001 (Advies 026)

Aandachtspunten voor de 'Nationale strategie voor duurzame ontwikkeling'

Juni 2001 (Resultaat van de adviesradenconferentie in het kader van de nationale strategie voor duurzame ontwikkeling)

Denklijnen voor het Noorden en overig Nederland. Advies over een snelle verbinding tussen het Noorden en de Randstad

Juli 2001 (Advies 027, in samenwerking met de Raad voor Verkeer en Waterstaat)

Waar een wil is, is een weg. Advies over het NMP4

Oktober 2001 (Advies 028)

Kwaliteit in ontwikkeling: uitwerking stedelijke netwerken, contouren en instrumenten. Vervolgadvies over de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening

Oktober 2001 (Advies 029)

Grotestedenbeleid, voortzetten en verbouwen. Advies over grotestedenbeleid

Oktober 2001 (Advies 030)

Plannen met visie. Advies over het Voorontwerp Fundamentele Herziening Wet op de Ruimtelijke Ordening

November 2001 (Advies 031)

Smaken verschillen: multicultureel bouwen en wonen

Maart 2002 (Advies 032)

Impuls voor ruimtelijke investeringspolitiek; advies naar aanleiding van de (ICES-) investeringsimpuls 2002

Juni 2002 (Advies 033)

Minder blauw op straat? Advies over regionaal waterbeheer en ruimtelijke ordening in de 21e eeuw

September 2002 (Advies 034)

Haasten en onthaasten in de stedelijke herstructurering; Advies over de herstructurering van stedelijke woonmilieus
November 2002 (Advies 035)

Milieu en Economie: Ontkoppeling door Innovatie
December 2002 (Advies 036)

Verantwoorde risico's, veilige ruimte
Juni 2003 (Advies 037, in samenwerking met de Raad voor Verkeer en Waterstaat)

Omgaan met overmaat. De vermogens van de woningcorporaties als sturingsopgave
September 2003 (Advies 038)

Achtergrondstudies

NMP3 en de perspectieven van de vermessingsproblematiek; analyse, verwachtingen en opties
Mei 1998 (Achtergrondstudie 001)

Verhandelbare CO₂- emissierechten
April 1998 (Achtergrondstudie 002)

Evaluatie verzuring in het NMP3; verzuringsbeleid op de lange baan?
Mei 1998 (Achtergrondstudie 003)

NMP3 Thema klimaat: een kritische analyse van het probleemveld, de beleidsdoelstellingen en de maatregelen
April 1998 (Achtergrondstudie 004)

Essays ruimtelijk-economische structuurversterking
Juni 1998 (Achtergrondstudie 005)

De schoonheid van het platteland. Vier essays over de kwaliteit van het Nederlandse cultuurlandschap
1999 (Achtergrondstudie 006)

Studies ten behoeve van het VROM-raadsadvies 'Mobiliteit met beleid'
2000 (Achtergrondstudie 007)

Tussen feit en fictie: verkenning van ontwikkeling in de informatie- en communicatietechnologie en de mogelijke gevolgen voor het beleid inzake wonen, ruimtelijke ordening, milieu en mobiliteit
Maart 2001 (Achtergrondstudie 008)

Duurzame stedelijke ontwikkeling. Achtergrondstudie bij het advies 'Verscheidenheid en samenhang' Visie op de stad 2
April 2001 (Achtergrondstudie 009)

NMP4 onder de loep: Kritische analyse van de aanpak van de zeven milieuproblemen uit het NMP4
2001 (Achtergrondstudie 010)

Aan de overkant van het water wonen ook mensen, verslagen van vier rondetafelgesprekken over water in de regio
2002 (Achtergrondstudie 011)

Enkele aansprakelijkheidsvraagstukken in relatie tot waterbeheer 21e eeuw
2002 (Achtergrondstudie 012)

Studies ten behoeve van het VROM-raadsadvies Impuls voor ruimtelijke investeringspolitiek
Essay: ruimtelijke kwaliteit, verbindingen en kenniseconomie
Rapport: ICES: Proces, beoordeling en betekenis voor het strategisch omgevingsbeleid
2002 (Achtergrondstudie 013)

Risico's en veiligheid. Een historische schets
2003 (Achtergrondstudie 014)

VROM-raad
Oranje Buitensingel 6
Postbus 30949 - IPC 105
2500 GX Den Haag
telefoon (070) 339 15 05
fax (070) 339 19 70
e-mail: vromraad@minvrom.nl
website: www.vromraad.nl

Colofon

Jaarverslag 2003

Overname van teksten is uitsluitend toegestaan onder bronvermelding

Vormgeving

Drupsteen + Straathof, Den Haag

Drukwerk

Opmeer Drukkerij BV, Den Haag

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van de illustraties te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die denken enige aanspraak te kunnen maken op de illustraties, kunnen zich wenden tot de uitgever.

ISBN 90-8513-001-8